

Opmars van de Zwartkopmeeuw

Ellen de Bruin

De Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus* is een statige meeuw, net iets groter dan een Kokmeeuw, met in de broedtijd een fluweelzwarte kop, daartegen sterk afstekende witte oogleden en een dieprode snavel met soms een geel puntje. Het ontbreken van zwart op de vleugels bij de adulte exemplaren geeft de vogel al vliegend een schitterende doorschijnende aanblik - indien de zon schijnt.

De belangrijkste broedkolonies van de Zwartkopmeeuw liggen verspreid in heel Europa, zowel aan de kust als in het binnenland. Overwinteren doet de meeuw vooral langs de kust en dan met name in het Middellandse Zeegebied.

Oorspronkelijk komt de vogel uit de omgeving van de Zwarte Zee, broedend aan de noordwestkust ervan. Het eerst - bekende - broedgeval buiten deze regio was in Hongarije, in 1940. Vanaf de jaren '50 van de vorige eeuw breidde de soort zich in Europa gestaag uit: Turkije, Griekenland, Bulgarije, Polen, Denemarken, Duitsland, België, Frankrijk, Italië en Groot-Brittannië.

Na het eerste broedgeval - gemengd met Kokmeeuw - in 1959 op Schouwen-Duiveland, is het sinds 1970 een jaarlijkse broedvogel in Nederland. Vooral in de Delta is de soort succesvol, met 92 broedparen in 1990, 112 in 1991 en maar liefst ruim 1100 paren in 2001. Maar ook het aantal broedgevalen in andere delen van Nederland neemt toe, met name in het westen en rondom het IJsselmeergebied.

Na de broedtijd verspreiden onze meeuwen zich over de kust van Groot-Brittannië en Ierland en van Frankrijk tot Spanje en Portugal.

Dit voorjaar liet een spectaculaire toename van het aantal Zwartkopmeeuwen zien in de Amsterdamse regio. In andere gebieden waar deze meeuw in Nederland en België voorkomt lijkt dit ook te gebeuren. Zo broedden er bij het Normeren in de kop van Noord-Holland 34 paren dit jaar, tegenover 12 in 2006. De toename in het Zeeuwse deltagebied begon al aan het eind van de vorige eeuw, van circa 100 exemplaren in 1990 tot om en nabij 900 in 2004.

In de literatuur valt op dat het aantal broedparen van een vaste broedplek opeens een dal kan vertonen in een bepaald jaar, waarna het weer opkrabbelt. Zwartkopmeeuwen blijken niet erg trouw aan hun broedplaats. Aantallen kunnen dus sterk variëren van jaar tot jaar. Dit laat bijvoorbeeld de broedkolonie op vogeleiland De Kreupel zien: in 2006 nog 42 paar, dit jaar nog geen 20 (definitief aantal nog niet bekend).

Dit jaar was de eerste waarneming van de Zwartkopmeeuw in de regio op de Kinseldam, alwaar deze soort ook broedt: 16 paren in 2006; 6 in 2005 en 1 in 2004. Hier werden op 1 maart 2007 twee exemplaren gezien. In de veertig dagen erna liep het maximum op tot 15 vogels. Op 13 en 14 april waren opeens resp. 53 en 59 exemplaren aanwezig, vijf dagen erna 127 en weer vijf

Knooppunt Holendrecht, 2 april 2004

FOTO: MARTIJN DE JONGE

FOTO: RICARDO VAN DIJK

Kinseldam, 21 april 2007

dagen erna 176. Op 25 april telde Frank van Groen er maar liefst 188. Na een waarneming van 150 vogels op 27 april nam het aantal af en bleef stabiel steken op circa 80. Dit is niet verwonderlijk als men bedenkt dat door de toenemende begroeiing in de loop van het voorjaar de meeuwen steeds moeilijker te zien waren. Op het noordelijke deel van de Kinseldam, dat wel goed te overzien was, nam het aantal Zwartkopmeeuwen nog toe van 34 exemplaren op 1 mei tot 45 op 21 mei.

Een overzicht van de aantallen tussen 1 maart en 19 juli 2007 staat in Grafiek 1.

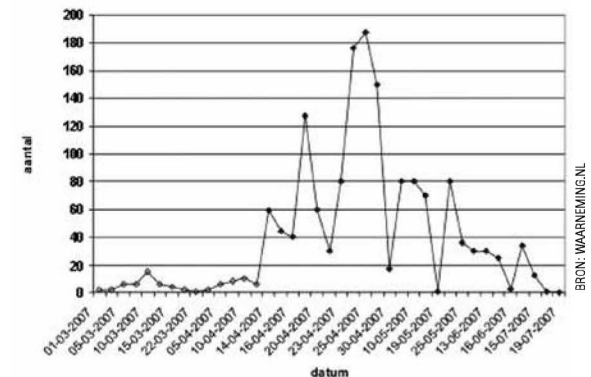
Een exact beeld van het aantal broedparen is alleen te verkrijgen door het systematisch tellen van de nesten; schattingen gebaseerd op rondvliegende vogels zijn vrijwel altijd te laag. Aan de andere kant bezoeken doortrekkende en rondzwervende paren regelmatig kolonies zonder hier tot broeden te komen. De SOVON-methode houdt daarom een datumgrens aan van 1 mei. Volgens deze methode geeft - als het tellen van nesten

niet mogelijk is - het hoogste aantal volwassen individuen dat in de periode 1 mei-30 juni in de kolonie aanwezig is, gedeeld door anderhalf, een redelijk beeld van het aantal broedparen. Van Groen schat, onder andere met behulp van een dergelijke extrapolatie, het aantal broedparen in 2007 maar liefst op 140, een gigantische toename ten opzichte van het vorige jaar. Het aantal broedende Kokmeeuwen nam toe van 1350 in 2006 naar 1400 dit jaar.

De enorme toename van het meeuwen aantal heeft ook een keerzijde: door de vele mest ontstaat een ruigere begroeiing. Door deze vegetatiesuccessie, maar ook door bodemvorming en het ontbreken van voldoende dynamiek op de Kinseldam zijn bijzondere pionier vogels als Strandplevier en Dwergstern inmiddels als broedvogel verdwenen. Ook Kleine en Bontbekplevier zijn helaas uit beeld als broedvogel. Nieuwe broedvogel is de Indische Gans.

De broedvogeltotalen van de kolonievogels en zeldzame broedvogels staan in Tabel 2.

De enige andere, maar niet zekere broedplaats van Zwartkopmeeuwen in de regio bevindt zich bij de ArenA. Hier waren op 27 maart 2007 twee paartjes aanwezig (waarneming Martijn Voorvelt). Jos Vrolijk, teller van het gebied, deed medio april nog enkele losse waarnemingen; steeds één of twee exemplaren gedurende twee à drie dagen. Vanaf mei heeft hij de soort hier niet meer waargenomen. Op 25 juni waren echter toch nog twee vogels ter plaatse (waarneming Paul Tak). Wel broedden er in 2007 op 'Meeuwenland Arena', zoals Vrolijk de kolonie noemt, circa 40 paar Visdief en 120 paar Kokmeeuw. Deze legfels leken behoorlijk te lijden onder het slechte juni- en juliweer van dit jaar. Ook zag hij hier veel dode kuikens.

Grafiek 1. Aantal Zwartkopmeeuwen, al of niet geschat, op de Kinseldam in 2007

De kans dat de Zwartkopmeeuw hier terugkeert als broedvogel is klein; het perceel wordt vanaf volgend jaar ontwikkeld voor een tweede Music Dome. Mogelijk wordt een alternatief gecreëerd in de vorm van een grinddak op het gebouw. Het succes hiervan moet dan nog blijken.

De opmars van de voorheen vrij zeldzame Zwartkopmeeuw op de Kinseldam zorgde voor veel waarnemingen elders in de regio. Uiteraard meldingen uit andere gebieden dichtbij het broedgebied: in Waterland-Oost (Kinsel, Polder IJdoorn, Ransdorp, Broek in Waterland, Zuiderwoude, Marken) en uit het Diemerpark en omgeving (IJburg, Vijfhoek, Diemerpolder). Maar ook in de Duivendrechtse Polder, op het Landje van Geijssel, in Botshol en in het nieuwe natuurontwikkelingsgebied Waverhoek zijn ze gezien. De waarnemingen strekken zelfs tot midden in Amsterdam: twee Zwartkopmeeuwen boven de Haarlemmerbuurt op 27 maart en twee boven de IJ-tunnel op 10 april. Op Koninginnedag waren er twee ter plaatse op het Centraal Station. Ook in Amsterdam-West zijn ze gezien, in het Gerbrandypark en het Erasmuspark.

Het naburig gelegen Weesp leverde verschillende waarnemingen op: boven het industriegebied, op het Amsterdam-Rijnkanaal en foeragerend op pas gemaaide stukken weiland in de Bloemendalerpolder en de Aetsveldsche Polder.

Het lijkt er op dat de Zwartkopmeeuw een vaste bewoner van de regio Amsterdam is geworden. Het loont dan ook de moeite om in het juiste seizoen (grote) groepen Kokmeeuwen goed te bestuderen. De kans is dan groot dat je een Zwartkopmeeuw ontdekt.

Met dank aan SOVON-tellers Frank van Groen en Jos Vrolijk, en aan alle andere waarnemers.

Literatuur

Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
Groen, F. van, 2006. Broedvogels van de Kinseldam in 2006. In: De Gierzwaluw, jg. 44 (3) december 2006. Vogelwerkgroep Amsterdam.
Olsen K.M. & Larsson H. 2004. Gulls of Europe, Asia and North America. Christopher Helm, London.
SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5.
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
Strucker R.C.W., Hoekstein M.S.J. en Meininger P.L. 2005. Kustvogels in het Deltagebied in 2004, met een samenvatting van 2003. Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ), Middelburg.

Tabel 2. Broedvogels Kinseldam (LSB-soorten)

(BRON: FRANK VAN GROEN)

Jaar	2007	2006	2005	2004	2003
Indische Gans	1				
Brandgans	17	7			
Smient		1	1		
Kluut	21	26	18	28	10
Kleine Plevier		3	2	2	1
Bontbekplevier		2	1	2	3
Strandplevier		1	2	1	2
Zwartkopmeeuw	140	16	6	1	
Zilvermeeuw	9	4	1		
Kleine Mantelmeeuw	60	30	3		
Kokmeeuw	1400	1350	1200	160	
Visdief	600	1050	500	830	170

Vogels en de wet

Vogelbescherming Nederland

Mag ik een boom kappen waarin vogels broeden?

Het antwoord is simpel en duidelijk: Nee, een nest met vogeleieren of jongen mag niet verwijderd worden; de wet verbiedt het. Uitzonderingen zijn mogelijk, bijvoorbeeld als de boom een risico vormt voor de verkeersveiligheid.

Voor alle vragen over de juridische bescherming van vogels is er een nieuwe website: vogelsendewet.nl. Het vormt een hulpmiddel voor burgers, bedrijven en overheden, voor iedereen met vragen over de juridische bescherming van vogels. Particulieren, vogelwerkgroepen, WetlandWachten, natuur- en milieuorganisaties, woningbouwcorporaties en bouwbedrijven vinden er antwoorden op allerlei vragen.

Vogelbescherming Nederland bracht heel veel vragen en antwoorden onder in een databank. Je vindt er ook uitleg over juridische begrippen, wetten en regels en zelfs tips over hoe je actie kunt ondernemen tegen overtredingen.

De website geeft snelle antwoorden en uitgebreide toelichtingen. Mag ik een gewonde vogel houden? Mogen er windmolens vlakbij een natuurgebied komen? Is mijn buurman in overtreding als hij zijn dak vernieuwt terwijl er Gierzwaluwen onder broeden? Mag er gejaagd worden in een ganzenfoerageergebied?

Wat zegt de wet hierover? Wat is nu precies toegestaan en wat niet? En in welke periode van het jaar?

Een kort en bondig antwoord op deze en andere vragen of voor een uitvoerige toelichting vind je op www.vogelsendewet.nl.

